

НАГОРОДИ МІЖНАРОДНОГО ОЛІМПІЙСЬКОГО КОМІТЕТУ: ІСТОРІЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ЗНАЧЕННЯ

Єрмолова Валентина

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, професор кафедри
історії та теорії олімпійського спорту
Навчально-наукового олімпійського інституту
Національного університету фізичного виховання
і спорту України*

Радченко Лідія

*доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувачка
кафедри історії та теорії олімпійського спорту
Навчально-наукового олімпійського інституту
Національного університету фізичного виховання
і спорту України*

Кріль Ірина

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
старший викладач кафедри історії та теорії олімпійського спорту
Навчально-наукового олімпійського інституту
Національного університету фізичного виховання і спорту України
м. Київ, Україна*

Система нагород є найважливішим інструментом визнання заслуг у міжнародних організаціях. Вона дозволяє як фіксувати індивідуальні досягнення, так і формує стійку традицію інституційної пам'яті. У діяльності Міжнародного олімпійського комітету (МОК) нагороди займають особливе місце: вони виконують як функцію заохочення, а й стають вираженням цінностей олімпізму, закріплюючи гуманістичні і культурні орієнтири олімпійського руху [3].

Історично практика нагородження в олімпійському русі пов'язана з необхідністю підкреслити внесок не лише спортсменів, а й тих, хто своєю працею сприяє розвитку спорту, науки, освіти та культури. Вже з середини ХХ століття МОК почав формувати цілісну систему нагород, яка поступово набула символічного та репрезентативного характеру. Сьогодні нагороди МОК можна розглядати як своєрідний інструмент «дипломатії визнання», який зміцнює престиж організації та підкреслює універсальність олімпійських цінностей.

Особливе значення мають нагороди як елемент символічного простору олімпізму: вони наголошують на значущості не лише спортивних рекордів, а й зусиль у сфері управління, наукових досліджень,

просвітницької та громадської діяльності. Таким чином, система нагород МОК виконує одразу кілька функцій – від морального заохочення та збереження історичної пам'яті до формування культурної ідентичності сучасного олімпійського руху.

Перша нагорода МОК – Олімпійський диплом «За заслуги» був заснований на III Брюссельському Конгресі МОК, що відбувся у Брюсселі 9 – 14 червня 1905 року [2]. Його призначення полягало в тому, щоб відзначати особистість, яка активно служила міжнародному спорту і зробила значний внесок у розвиток олімпійського руху. Незважаючи на індивідуальний характер нагороди, вона двічі присуджувалась і організаціям [3].

На бачення барона П'єр де Кубертена «Міжнародний олімпійський комітет давно хотів заснувати диплом, рідкість якого надавала йому особливої цінності. З іншого боку, він не призначений для нагородження за якусь спортивну перемогу, встановлення рекорду чи інше досягнення, але повинен присуджуватися людині за сукупність її спортивних якостей і, насамперед, за те, як він їх використав» [2, с. 314].

Усього Олімпійський диплом «За заслуги» було вручено 57 разів. Перша нагорода дісталася президенту США Теодору Рузвельту, а друга - норвезькому досліднику Фрітьофу Нансену, який, як і Рузвельт, був лауреатом Нобелівської премії миру. Останні три нагороди було присуджено у 1974 році на 75-й сесії МОК у Відні. [5].

У 1906 році П'єром де Кубертенем був заснований Олімпійський кубок. Ця нагорода присуджується установам чи асоціаціям, які виявили себе заслугами та сумлінністю в активному розвитку олімпійського руху [2]. Надалі нагорода вручалася також газетам та національним спортивним адміністраціям, які активно сприяли популяризації Олімпійських ігор та принципів олімпізму.

Особливе місце в історії Олімпійського кубка займають нагородження організацій, безпосередньо пов'язаних з проведенням Олімпійських ігор. Так, кубок вручався оргкомітетам Ігор, а також спортивним об'єднанням, які відіграли важливу роль у їх підготовці та проведенні [4]. Це підкреслювало колективний характер внеску в олімпійський рух і відбивало ідею, що успіх Олімпійських ігор неможливий без зусиль багатьох учасників. Останніми, хто удостоївся Олімпійського кубка став у 2024 р. народ Франції. Оригінал Олімпійського кубка зберігається в Олімпійському музеї Лозанни, а установа, яка здобула Кубок, отримує його копію.

З середини XX століття відзначалися окремі заслуги членів олімпійського руху, проте саме 1975 р. став переломним. Олімпійський

орден – найвища нагорода МОК – був заснований Міжнародним олімпійським комітетом у травні 1975 року як наступник Олімпійського диплому «За заслуги». Спочатку орден мав три ступені: золотий, срібний та бронзовий. Проте на 87-й сесії МОК у Сараєво (Югославія) у 1984 році було прийнято рішення скасувати різницю між срібним та бронзовим ступенями ордену, залишивши лише золоту та єдину срібно-бронзову категорію. [2]. Орден присуджується виключно за значний внесок у розвиток Олімпійського руху, будучи формою визнання заслуг в олімпійському русі: внесок у розвиток та популяризацію олімпізму, просування досліджень, журналістики, прав жінок та гендерної рівності, збереження олімпійської спадщини.

Серед українців нагороджених Олімпійським орденом треба відзначити: Володимир Голубничий – заслужений майстер спорту, учасник п'яти Ігор Олімпіад, володар 4-х олімпійських нагород, із яких дві золоті (2000); Володимир Платонов – доктор педагогічних наук, професор, академік Української академії наук, заслужений діяч науки і техніки України, у 1986–2012 рр. – ректор КГІФК, УГУФВС, НУФВСУ (2001); Борис Шахлін – заслужений майстер спорту, учасник трьох Олімпіад, володар 13 олімпійських нагород, із яких 7 – золотих (2002); Михайло Бака – доктор педагогічних наук, професор, академік УАНИП, у 1974–1991 рр. – Голова Державного комітету з фізичної культури і спорту УРСР (2002); Володимир Кулик – у 1965–1973 рр. – Голова Комітету з фізичної культури і спорту України (2004); Анатолій Усенко – заслужений працівник фізичної культури і спорту УРСР, у 1974–2010 рр. – Голова Центральної Ради фізкультурно-спортивного товариства «Колос» (2008) [1].

1997 році Міжнародним олімпійським комітетом було започатковано особливу нагороду – Медаль П'єра де Кубертена. Вона присуджується установам та окремим особам, які роблять значний внесок у розвиток олімпізму через освіту, культуру, дослідження та створення інтелектуальних творів на кшталт П'єра де Кубертена [3]. Дизайн медалі було розроблено Андре Рікаром Салою: на одному боці зображено портрет П'єра де Кубертена, а на іншій — олімпійський девіз та олімпійські кільця. Традиційно її вручення супроводжується офіційною церемонією, часто присвяченою значним спортивним чи освітнім заходам, організованим МОК. Треба відзначити, що Президент Олімпійської академії України, директор Навчально-наукового олімпійського інституту НУФВСУ Марія Булатова удостоєна цієї високої нагороди МОК за видатний внесок у просування ідеалів олімпізму через освітню та культурну діяльність, наукові дослідження та поширення олімпійських цінностей.

«Олімпійський лавр», який вручається кожні чотири роки в рамках Олімпійських ігор, уособлює ідеали та цінності Стародавньої Олімпії, спрямовані на просування миру та розвиток людства через спорт.

Символізуючи цей зв'язок з історичними іграми, заснування трофею виконано у вигляді копії каменю з місця проведення давніх Олімпійських ігор у Греції, де змагання проводилися понад 3000 років тому.

Заснування «Олімпійського лавра» у 2016 році стало однією з ініціатив, реалізованих у рамках рекомендації 26 «Олімпійського порядку денного 2020» – стратегічного документа, спрямованого на зміцнення ролі спорту в сучасному суспільстві та подальший розвиток олімпійського руху. Цього олімпійського трофею удостоєні дворазовий олімпійський чемпіон з Кенії, почесний член МОК Кіпу Кейно (2016); соціальний підприємець та лауреат Нобелівської премії миру Мухаммад Юнус із Бангладеш (2020) та Верховний комісар ООН у справах біженців Філіппо Гранді (2004) [6].

Таким чином система нагород Міжнародного олімпійського комітету – це не лише форма визнання заслуг, а й важливий елемент олімпійської культури. Її еволюція відбиває динаміку розвитку олімпійського руху, розширення сфер впливу та зміцнення цінностей олімпізму. Через нагороди МОК транслює універсальні гуманістичні ідеали, формуючи стійку культурну спадщину, що зберігає своє значення для майбутніх поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булатова М. М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях. Друге видання. — К.: Олімпійська література, 2011. — 400 с.:
2. Müller N. Pierre de Coubertin: Olympism. Selected Writings. – Lausanne: IOC, 2000. – 869 p.
3. Chapelet J.-L. The International Olympic Committee and the Olympic System. – London: Routledge, 2019. – 212 p.
4. Girginov V. The Olympics: A Critical Reader. – London: Routledge, 2010. – 424 p.
5. Olympic Diploma of Merit. Режим доступу: <https://www.olympedia.org/definitions/138> (дата звернення: 9.09.2025).
6. Olympic Laurel of the UN High Commissioner Filippo Grandi. Режим доступу <https://www.olympics.com/ioc/news/olympic-laurel-for-united-nations-high-commissioner-filippo-grandi> (дата звернення: 5.09.2025).